

Time: 2 ½ Hours

Note: 1. All Questions are compulsory.
2. Figures to the right indicate maximum marks.

Q 1 Answer the following questions in two sentences (Any Six)

1. Define private sector.
2. Write any two functions of Balance of payments.
3. Define Green Revolution.
4. Write two examples of indirect taxes.
5. What is Normative Economics?
6. State two Acts made by Government of India to remove poverty.
7. State the difference between Stock and Supply.
8. What does public expenditure mean?

Q.2 Write short notes (Any Two)

1. Features of Oligopoly
2. Explain SAARC
3. Distinguish between micro and macro economics.
4. Income elasticity of demand.

Q.3 Attempt Any Two of the following:

1. State any three problems faced by small scale Industries during Corona Pandemic.
2. State any three features of India's Foreign Trade.
3. Liberal policy is helpful to improve Indian agricultural condition, Discuss.
4. Importance of various Laws in connection with population control in India.

Q.4 Answer the following in detail. (Any Three)

1. Explain the Relevance of Economics to Law.
2. What is Balance of Payment? Explain the causes of adverse balance of payments.
3. Define SAARC and its important features
4. Explain the Law of demand with assumptions and exceptions.
5. Explain the Economic features of Indian Economy

(मराठी रुपांतर)

[वेळ: २:३० तास]

[एकूण गुण: ७५]

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ३. उजवीकडील आकृत्या गुण दर्शवतात.

प्रश्न.१ खालील प्रश्नांची एक किंवा दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही सहा) १२ गुण

१. तर्कशास्त्राची व्याख्या करा.
२. विधान म्हणजे काय? वैशिष्ट्ये सांगा.
३. विरोधी पद आणि व्याघाती पद
४. 'निष्कर्षण'ची व्याख्या करा.
५. 'उपद्रव'ची व्याख्या करा.
६. प्राथमिक आणि दुय्यम विगमन
७. सरळगमन पद्धती म्हणजे काय?
८. विधान फलन म्हणजे काय?

प्रश्न.२ संक्षिप्त टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) १२ गुण

१. सत्य आणि सुसंगती
२. गुणनिर्दोश आणि विस्तार निर्देश
३. व्याख्येचे -हेतू
४. विभाजनाचे नियम

प्रश्न.३ कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. १२ गुण

- अ) खालील वाक्यांचे विधानांत रुपांतर करा. त्यातील व्यास व अव्यास पदे ओळखा.
१. पुष्कळ विद्यार्थी हुशार असतात.
 २. कांही मानव यशस्वी होतात.
 ३. आध्यात्मिक लोक निश्चिंतच विनम्र असतात.
- ब) खालील संयुक्त विधानांचे चिन्हांकन करा.
 सत्यता सारणी बनवा.
 "आपण कायद्याचे पालन केले तरच दुंड होणार नाही."
- ब) खालील विधानांचे चिन्हांकन करा.
१. 'सर्व डॉक्टर दयाळू असतात. ($D_x K_x$)
 २. एकही विद्वान महत्वाकांक्षी नसतो. ($S_x A_x$)
 ३. कांही स्त्रिया योद्धा असतात. ($W_x S_x$)

31 Jan. 2024

Batch - 2023-24

Time: 2 ½ Hours

Total Marks: 75

- Note: 1. All Questions are compulsory.
2. Figures to the right indicate maximum marks.

Q. 1. A. Answer the following in two sentences (Any 4): (08)

- "To do a great right, do a little wrong"
 - Who is the speaker of this line? Who is this line being spoken to?
- "... but not one farthing of costs or damages do you ever get from me, if I spend the rest of my existence in a debtor's prison."
 - Whom is the speaker addressing? What were the damages the speaker was to pay?
- "Salus populi suprema lex."
 - Explain the line. From which prescribed text has this line been taken?
- "The ugliest Creature almost I ever beheld, a poor dirty Drab, your Ladyship never saw such a Wretch."
 - Identify the speaker. Who is the writer of the prescribed text?
- "Those are the clothes. I made them myself."
 - Identify the speaker. Give the context of the situation when the lines were spoken.

Q. 1. B. Do as directed:

- The lawyer said to the witness, "Tell the court what you saw on Saturday night." (Change to indirect speech) (04)
- The asbestos abatement teams will remove large chunks of asbestos-laden material from the hallways on the second and third floors. (Change the voice) (02)
- Rohini had not informed the others about the change of venue. (Add a question tag) (01)

Q. 2. Write short notes on Any 2 of the following: (12)

- The story of V. Kathiresan.
- Lawyer's profession is a liar's profession.
- The portrayal of Jake Brigance.
- Socrates' views on death.

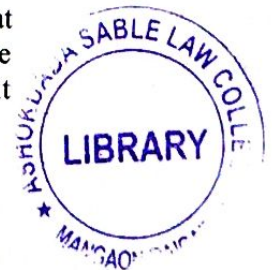
Q. 3. (A) 1. Write an application enclosing your bio-data to a law firm in response to an advertisement in the newspaper for a winter internship opportunity. (06)

OR

- Write a letter of complaint to the Municipal Commissioner to take necessary action with regards to leaking drain pipes in your area.

Q. 3. (B) 1. Make a precis in about 100 words and give a suitable title for the same: (06)

As early as the sixth or seventh century B.C. Panini wrote his great grammar of the Sanskrit language. He mentions previous grammars and already in his time Sanskrit had crystallised and become the language of an ever-growing literature. Panini's book is something more than a mere grammar. It has been described by the Soviet Professor F. Th. Stcherabatsky, of Leningrad, as one of the greatest productions of the human mind. Panini is still the standard authority on Sanskrit grammar, though subsequent grammarians have added to it and interpreted it. It is interesting to note that Panini mentions the Greek script. This indicates that there were some kind of contacts between India and the Greeks long before Alexander came to the East. The study of astronomy was specially pursued and it

often merged with astrology. Medicine had its textbooks and there were hospitals. Dhanwantri is the legendary founder of the Indian science of medicine. The best known old textbooks, however, date from the early centuries of the Christian era. These are by Chakra on medicine and Sushruta on surgery. Chakra is supposed to have been the royal court physician of Kanishka who had his capital in the north-West. These textbooks enumerate a large number of diseases and give methods of diagnosis and treatment. They deal with surgery, obstetrics, baths, diet, hygiene, infant feeding, and medical education. The approach was experimental, and dissection of dead bodies was being practised in course of surgical training. Various surgical instruments are mentioned by Sushruta, as well as operations including amputation of limbs, abdominal, caesarean section, cataract, etc. Wounds were sterilised by fumigator. In the third or fourth century B.C., there were hospitals for animals also. This was probably due to the influence of Jainism and Buddhism with their emphasis on non-violence.

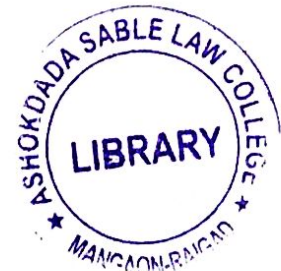
OR

2. You have been appointed as the Student Head of the Legal Aid Committee of your college. Write a speech to create awareness about voting as a legal right.

Q. 4. Answer Any 3 of the following questions and illustrate your answer with reference to the text:

(39)

1. Lawyer Scout and the likes have been described as "Pests of the Society". Critically evaluate with reference to the text "Joseph Andrews".
2. Critically analyse the New Order and the approach of the Indian Labour towards achieving it as stated by Dr. Ambedkar.
3. Hester "Hetty" Sorrel's death sentence was inevitable. Support or deny.
4. The Italian Twins would have not been able to come clean had it not been for Pudd'n'head Wilson's discovery. Discuss.
5. Shylock is an embodiment of villainy yet a victim of prejudice. Discuss with reference to "The Merchant of Venice".

Time: 2 ½ Hours

[Total Marks: 75]

N.B Please check whether you have got the right question paper.

1. All questions are compulsory.
2. Figures to the right indicate marks.

Q.1 Answer in one or two sentences. (Attempt any 6)

12

- a) Which act ended the trade monopoly of East India Company?
- b) Who was the chairperson of Nehru Report?
- c) Which act established the Board of Control to oversee the administration of East India Company?
- d) Name the two newspapers started by Dr. Annie Besant.
- e) What was the objective of Ilbert Bill?
- f) What is Sati Pratha? Who stopped the practice of Sati in India?
- g) Mention any two provisions of the Charter Act 1833.
- h) Which act is also known as 'Gagging Act'?

Q.2 Short Notes. (Attempt any 2)

12

- a) Universities Act 1904
- b) Features of the Charter Act 1813
- c) Gandhi Irwin Pact
- d) Partition of Bengal 1905

Q.3 Situational Questions. (Attempt any 2)

12

- a) Macaulay delivered Minute on Indian Education and wished to create a group of Indians who would support British interests. This group would be "Indian by blood and colour but English by tastes, opinions, morals and intellect."
 - i. Explain the downward filtration theory.
 - ii. Enumerate any two features of Macaulay's Minute.
- b) The early 20th century witnessed a surge of revolutionary nationalism in India. The spirit of revenge, sacrifice, and hatred instigated the minds of young Indians. They sparked a national awakening in the country to overthrow the foreign rule.
 - i. Describe the Kakori train robbery.
 - ii. Mention the activities led by Savarkar brothers in Maharashtra.
- c) The Cabinet Mission and the Viceroy, Lord Wavell, formulated the Cabinet Mission Scheme on May 16, 1946. The scheme included proposal regarding the constitutional future of India.
 - i. Explain in detail the Mission's proposal
 - ii. What was the Direct Action Resolution passed by the Muslim League

वेळ : २ १/२ तास

[एकूण गुण: ७५]

कृपया आपल्याला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे की नाही हे तपासा.

1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2. उजवीकडील आकडे गुण दर्शवतात.

९.१

प्र.१ एक-दोन वाक्यात उत्तर द्या. (कोणतेही ६)

- अ) ईस्ट इंडिया कंपनीची व्यापारी मक्तेदारी कोणत्या कायद्याचे संपुष्टात आली?
- आ) नेहरू रिपोर्ट चे अध्यक्ष कोण होते?
- इ) ईस्ट इंडिया कंपनीच्या प्रशासनावर देखरेख ठेवण्यासाठी कोणत्या कायद्याने नियंत्रण मंडळाची स्थापना केली?
- ई) डॉ. अंनी बेझंट ची सुरु केलेल्या दोन वृत्तपत्रांची नावे सांगा.
- उ) इल्बर्ट बिल सुरु करण्यामागचा उद्देश काय होता?
- ऊ) सती प्रथा म्हणजे काय? भारतात सती प्रथा कोणी बंद केली?
- ऋ) चार्टर कायदा १८३३ मधील कोणत्याही दोन तरतुदींचा उल्लेख करा.
- ल) कोणत्या कायद्याला 'गॉर्गिंग-अक्ट' असेही म्हणतात?

१२

९.२

शॉर्ट नोट्स. (कोणतेही २)

- अ) विद्यापीठ अधिनियम १९०४
- ब) चार्टर कायदा १८३३ ची वैशिष्ट्ये
- क) गांधी इर्विन करार
- ड) बंगालची फाळणी १९०५

१२

९.३

परिस्थितीजन्य प्रश्न. (कोणतेही २)

अ) मेकॉले यांनी भारतीय शिक्षणावर मिनिट दिले आणि ब्रिटिश हितसंबंधाना पाठिंबा देणारा भारतीयांचा एक गट तयार करण्याची इच्छा व्यक्त केली. हा गट "रक्ताने आणि रंगाने भारतीय पण अभिरुची, मते, नैतिकता आणि बुद्धीने इंग्रजी" असेल.

१. अधोगती फिल्टरेशन सिद्धांत स्पष्ट करा?
२. मेकॉलेच्या मिनिटची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

१२

ब) विसाव्या शतकाच्या सुरुवातीला भारतात क्रांतिकारी राष्ट्रवादाचा उदय झाला. सूड, त्याग आणि तिरस्काराची भावना तरुण भारतीयांच्या मनात जागृत झाली. परकीय राजवट उलथवून टाकण्यासाठी त्यांनी देशात राष्ट्रीय जागृती घडवून आणली.

१. काकोरी ट्रेन दरोड्याचे वर्णन करा
२. महाराष्ट्रातील सावरकर बंधूंच्या कार्याचा उल्लेख करा

क) कॅबिनेट मिशन आणि व्हाईसरॉय लॉर्ड वेवेल यांनी १६ मे १९४६ रोजी कॅबिनेट मिशन योजना तयार केली. या योजनेत भारताच्या घटनात्मक भवितव्यासंदर्भातील प्रस्तावांचा समावेश होता.

१. मिशनच्या प्रस्तावाचे सविस्तर स्पष्टीकरण द्या
२. मुस्लीम लीगने मंजूर केलेला थेट कृती ठराव काय होता

ड) ऑगस्ट १९१७ मध्ये श्री. मॉन्टेगू यांनी एक घोषणा केली की ब्रिटिश संसदेचे धोरण असे असेल, प्रशासनाच्या प्रत्येक शाखेत भारतीयांचा सहभाग वाढविणे आणि ब्रिटिश भारताचा अविभाज्य भाग म्हणून जबाबदार सरकारची उत्तरोत्तर जाणीव होण्याच्या दृष्टीने स्वराज्य संस्थांचा हळूहळू विकास करणे.

१. भारत सरकार अधिनियम १९१९ द्वारे प्रांतांमध्ये सुरु करण्यात आलेली द्विवर्गीय व्यवस्था समजावून सांगा
२. द्विसदनीय प्रणाली आणि निवेडणूक पद्धतीचे वर्णन करा.

९.५ प्र.४ लांब उत्तरे. (कोणतेही ३)

- अ) कायदा १७७३ मधील तरतुदी व कायद्यातील प्रमुख त्रुटी स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय स्वातंत्र्य कायदा १९४७ बदल थोडक्यात लिहा.
- क) भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसचा मवाळवादी काळखंड काय होता? मवाळवादी विचारसरणी नैत्यांच्या कर्तृत्वाचे वर्णन करा.
- ड) भारतातील इंग्रजी शिक्षणाचा विकास सविस्तर पणे समजावून सांगा.
- ई) १८५७ च्या उठावाचे कारणे व अपयशाची कारणे सांगा.

Time: 2 ½ Hours

Total Marks: 75

N.B.: All questions are compulsory.

Q1. Answer questions in one or two sentences (Any six).

(12)

- a) Define Bar and Bench.
- b) Name two rules of Interpretation of Statutes.
- c) What is Locus Standi?
- d) State the difference between Substantive Law and Procedural Law.
- e) What are the different types of Writs?
- f) What are bye laws?
- g) What is Judicial Precedent?
- h) What is Legal Right?

Q2. Write Short notes on (Any Two)

(12)

- a) Trial of Bal Gangadhar Tilak
- b) Virtual Courts
- c) Trial of Derek Chauvin
- d) Right to Equality under Art. 14

Q3. Attempt Situational questions (Any Two)

(12)

- 1) Mr. Ravi was illegally detained by police without any arrest warrant or explanation.
 - a) What remedy Mr. Ravi has against his illegal detention?
 - b) What Fundamental Right of Mr. Ravi has been infringed?
- 2) 'A' a Hindu got converted in to Muslim religion to solemnize the second Marriage without obtaining divorce from his first spouse.
 - a) What is the status of his second marriage?
 - b) Identify the case law and issues involved in the case.
- 3) Anita, is the resident of Chembur. Since the past 12 days, the garbage in her locality has been left unattended. Despite multiple complaints to the local municipal authorities, no action has been taken to address the issue. The uncollected garbage is causing foul smell and attracting pests.
 - a) What are the various rights violated in the above case?
 - b) What legal remedies are available to the Anita?
- 4) Mohini, a Brahmin girl married Ashok a scheduled caste boy. They are preparing for a competitive exam to secure a government job.
 - a) Can Mohini apply under the reserved category after her marriage with Ashok?
 - b) Explain the reservation policy on appointment as per the constitutional provision.

Q4. Attempt any Three.

(39)

- a) Write an essay on Uniform Civil Code.
- b) Importance of Artificial Intelligence.
- c) What is Law? Explain the various sources of Law.
- d) Importance of Moot Court in Legal Education.
- e) Explain the concept of reservation to scheduled caste and scheduled tribes as prescribed under Indian Constitution along with relevant case laws.

(मराठी भाषांतर)

वेळ: २ १/२ तास

गुण: ७५

प्रश्न १. प्रश्नांची उत्तरे एक किंवा दोन वाक्यात द्या (कोणत्याही सहा). (१२)

- अ) बार आणि बेंचची व्याख्या करा.
- ब) कायद्यांच्या अर्थ लावण्याच्या दोन नियमांची नावे सांगा.
- क) लोकस स्टॅंडी म्हणजे काय?
- ड) सारभूत कायदा आणि प्रक्रियात्मक कायदा यांच्यातील फरक सांगा.
- इ) वेगवेगळ्या प्रकारचे रिट कोणते आहेत?
- फ) उपकायदे म्हणजे काय?
- छ) न्यायिक पूर्वग्रह म्हणजे काय?
- ह) कायदेशीर अधिकार म्हणजे काय?

प्रश्न २. (कोणत्याही दोन) वर लहान टीपा लिहा. (१२)

- अ) बाळ गंगाधर टिळकांचा खटला
- ब) आभासी न्यायालये
- क) डेरेक चौबिनचा खटला
- ड) कलम १४ अंतर्गत समानतेचा अधिकार

प्रश्न ३. परिस्थितीजन्य प्रश्नांचा प्रयत्न करा. (कोणतेही दोन) (१२)

- १) श्री रवी यांना पोलिसांनी कोणत्याही अटक वॉरंट किंवा स्पष्टीकरणाशिवाय बेकायदेशीरपणे ताब्यात घेतले होते.
 - अ) श्री रवी यांच्याकडे त्यांच्या बेकायदेशीर अटकेविरुद्ध कोणता उपाय आहे?
 - ब) श्री रवी यांच्या कोणत्या मूलभूत अधिकाराचे उल्लंघन झाले आहे?
- २) 'अ' या हिंदूने आपल्या पहिल्या जोडीदारापासून घटस्फोट न घेता दुसरे लग्न करण्यासाठी मुस्लिम धर्मात धर्मांतर केले.
 - अ) त्याच्या दुसऱ्या लग्नाची स्थिती काय आहे?
 - ब) केस कायदा आणि प्रकरणातील मुद्दे ओळखा.
- ३) अनिता ही चेंबूरची रहिवासी आहे. गेल्या १२ दिवसांपासून तिच्या परिसरातील कचरा दुर्लक्षित आहे. स्थानिक नगरपालिका अधिकाऱ्यांकडे अनेक तक्रारी करूनही, या समस्येवर कोणतीही कारवाई करण्यात आलेली नाही. न गोळा केलेल्या कचऱ्यामुळे दुर्गंधी येत आहे आणि कीटक आकर्षित होत आहेत.
 - अ) वरील प्रकरणात कोणते विविध अधिकारांचे उल्लंघन झाले आहे?
 - ब) अनिता यांना कोणते कायदेशीर उपाय उपलब्ध आहेत?
- ४) ब्राह्मण मुलगी मोहिनी हिने अनुसूचित जातीच्या मुला अशोकशी लग्न केले. ते सरकारी नोकरी मिळवण्यासाठी स्पर्धा परीक्षेची तयारी करत आहेत.
 - अ) अशोकशी लग्न केल्यानंतर मोहिनी राखीव प्रवर्गात अर्ज करू शकते का?
 - ब) घटनात्मक तरतुदीनुसार नियुक्तीवरील आरक्षण धोरण स्पष्ट करा.

प्रश्न ४. कोणतेही तीन प्रयत्न करा.

- अ) समान नागरी संहितेवर निबंध लिहा.
- ब) कृत्रिम बुद्धिमत्तेचे महत्त्व.
- क) कायदा म्हणजे काय? कायद्याचे विविध स्रोत स्पष्ट करा.
- ड) कायदेशीर शिक्षणात मुट कोर्टाचे महत्त्व.
- इ) भारतीय संविधानानुसार विहित केलेल्या अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींना आरक्षण देण्याची संकल्पना संबंधित केस कायद्यांसह स्पष्ट करा.

- d) Elections are the mechanism that gives democracy its practical form. Fair, independent, and impartial elections are essential to success the democracy.
- i) Name the body and it's composition that conduct elections in India
- ii) Write any three problems faced by the body conducting the elections.

Q4. Answer the following questions in details (any Three)

39 Marks

- a) Explain the importance of essential Elements of State.
- b) Explain the principle of Independence of judiciary with its limitations in India.
- c) Write an essay on Application of the Doctrine of Separation of Powers in the US and India
- d) Explain in detail Parliamentary Sovereignty in India with its Limitations.
- e) Explain the different kinds of representation.

वेळ २.३० तास

गुण: ७५

प्र. १ खालील प्रश्नांची दोन ते तीन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही सहा)

१२

- अ) संघटना म्हणजे काय ? संघटनांचे दोन प्रकार उदाहरणासहीत लिहा.
- ब) आंतरिक आणि बाह्य सार्वभौमत्व म्हणजे काय?
- क) भारतीय राज्यघटनेला अर्धसंघ म्हणण्या मागची दोन कारणे लिहा.
- ड) सामाजिक करार सिद्धांत म्हणजे काय?
- इ) मॅकियावेलीने सामर्थ्यशाली राजासाठी दिलेली दोन सल्ले लिहा.
- फ) केशवानंद भारती प्रकरणात ठरवलेल्या दोन प्रस्थापित केलेली दोन मूल तत्त्वे लिहा
- ग) न्यायिक पुनर्विलोकन म्हणजे काय?
- ह) महिलांच्या माताधिकाराचे समर्थन करणारा आणि विरोध करणारा एक एक युक्तिवाद लिहा.

प्र. २ टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

१२

- अ) संपत्तीचा साम्यवाद
- ब) अरिस्टोटलचे राज्याचे वर्गीकरण
- क) सार्वभौमत्वाबाबत जरेमी बेन्थम यांचे विचार
- ड) सज्जन सिंग दाव्याची वैशिष्ट्ये

प्र. ३ प्रश्न सोडवा (कोणतेही दोन)

१२

- अ) प्रत्येक राजकीय समाजात, बहुसंख्य नागरिक सर्व सामर्थ्यवान व्यक्तीच्या आज्ञांचे सवई प्रमाणे पालन करतात. हा सर्व सामर्थ्यवान व्यक्ती कायद्याचा निर्माता आहे. तो जी अज्ञ करतो तेच कायदे असतात.
 - i) वरील तथ्यांमध्ये प्रकट होणारा सार्वभौमत्वाचा सिद्धांत कोणता आहे? वरील तथ्यात व्यक्त न होणारी या सार्वभौमत्वाच्या सिद्धांताची इतर दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
 - ii) अशा प्रकारच्या सार्वभौमत्वाचे दोन फायदे आणि दोन तोटे लिहा.
- ब) प्राचीन ग्रीक तत्त्ववेत्त्याने नमूद केले की कार्याचे विशेषीकरण हे नैसर्गिक आहे. किंबहुना आपण ज्या सामाजिक गटाशी संबंधित असतो, त्याची व्याख्या निव्वळ नैसर्गिक प्रवृत्तींवरून केली जाते.
 - i) प्लेटोने वर्गीकृत केलेले समाजातील तीन प्रमुख वर्ग कोणते आहेत? प्लेटोचे प्रसिद्ध लिखाण कोणते आहे ज्यात त्याने आदर्श राज्याचे वर्णन केले आहे?
 - ii) प्लेटोने आपल्या आदर्श राज्यात मांडलेली न्यायाची संकल्पना सांगा.

96343

Page 3 of 4

क) न्यायपालिका वैयक्तिक हक्कांच्या संरक्षणाची हमी देते. राज्यघटनेने नेमून दिलेल्या भूमिकेतून भारतीय न्यायव्यवस्था लोकशाही, मानवी हक्क आणि संविधानवाद या तत्वांना बळकटी देते, कायदेशीर परिदृश्याचा विकास करते आणि आकार देते.

i) दिलेल्या तथ्यात प्रतिबिंबित झालेले तत्व ओळखा आणि स्पष्ट करा. भारतात या तत्वावरील एका मर्यादा सांगा.

ii) हे न्यायालयीन तत्व कोणत्या देशात उगम झाले? संबंधित न्यायनिवाड्याचे नाव लिहा.

ड) निवडणूक ही अशी यंत्रणा आहे जी लोकशाहीला व्यावहारिक रूप देते. प्रामाणिक, स्वतंत्र आणि निष्पक्ष निवडणुका लोकशाहीच्या यशासाठी आवश्यक असतात.

i) भारतात निवडणुका घेणारी संस्था आणि तीची रचना सांगा.

ii) निवडणुका घेणाऱ्या संस्थेला भेडसावणाऱ्या तीन समस्या लिहा.

प्र. ४ खलील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

३९

अ) राज्यासाठी आवश्यक असलेल्या घटकांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) भारतात न्यायपालिकेच्या स्वातंत्र्याच्या तत्वाचे स्पष्टीकरण करा आणि त्याच्या मर्यादा सांगा.

क) अमेरिका आणि भारतातील सत्ता विभाजन या तत्वाच्या वापरावर निबंध लिहा.

ड) भारतातील संसदीय सार्वभौमत्व मर्यादासह सविस्तर स्पष्ट करा.

इ) प्रतिनिधित्वाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

Time: 2.5 Hrs.

Q.1) Answer the following questions in one or two sentences. (Any 6)

1. Name any two features of Jeremy Bentham's view on punishment.
2. Explain what is De Jure authority.
3. What is the divine right theory of political obligation?
4. What is legitimacy?
5. Write one definition of power. How is power legalized?
6. Explain the concept of 'Laissez Faire'.
7. Define 'Socialism'.
8. What is Traditional Authority?

12

Q.2) Write short notes. (Any 2)

1. Unjust laws and the right to resistance.
2. D.D. Raphael's view on political obligation.
3. Deterrent theory of punishment.
4. Marxism.

12

Q.3) Answer the following. (Any 2)

a) Means and Ends are the two sides of a coin. Immoral means cannot be used to achieve moral ends. Wrong way can never lead to a right destination. Reliance on the force of truth is the way to achieve the goal.

i) Identify the Indian thinker who emphasise on the force of truth (satya)? Name two views of this thinker on the concept of truth.

ii) Is there any relevance of this thinker in the context of present day Indian democracy? Give reasons.

(b) The Reformatory Theory of Punishment aims at rehabilitating the offender. to the norm of society i.e. into a law abiding member of the society. It aims at transforming the criminal mind in a way that they can lead a life of a normal citizen.

(i) Name three differences between the Deterrent and Reformatory theory of punishment.

(ii) What is Retributive theory of punishment?

(c) US President Barak Obama's "change" and "hope" speeches during his first US Presidential campaign caught all of American attention especially while being caught up in a recession and a war that was going on for a long time.

Charismatic authority according to Max Weber is found in a leader whose mission and vision inspire loyalty and obedience from followers. It is based upon the perceived extraordinary characteristics of an individual.

(i) Name three differences between Charismatic Authority and Legal-Rational Authority as given by Weber.

(ii) What is the significance of Legitimacy in the exercise of Political Power? What is the primary means of legalising power in a modern Democracy?

12

95497

Page 1 of 4

- (d) This political ideology first became a powerful force in the age of enlightenment (in Europe), rejecting several fundamental assumptions that dominated most earlier theories of government, such as established religion, nobility, absolute monarchy. The new ideology advocated free and fair elections, private property, free press and free exercise of religion and laissez-faire economy free trade.
- (i) Identify the political philosophy as reflected in the given facts. Name one main advocate of this school of thought. How this school of thought viewed the institution of state?
- (ii) Name two provisions of the Indian Constitution reflecting the above political philosophy.

Q.4) Answer the following question in detail. (Any 3)

39

1. Explain the features of classical liberalism. Make a comparative study between Mill & Bentham.
 2. What are the general factors causing political obligation? What is Thomas Hobbes perception of the state of nature and political obligation?
 3. What is Sarvodaya? Discuss the main principles of Sarvodaya.
 4. Who is an elite and what is the difference between the Marxian theory of power and the Elite theory of power? Write a note on the "circulation of elites" as given by Vilfredo Pareto
 5. What is Authority? Make a comparative study of Power and Authority.
-

(क) अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष बराक ओबामा यांच्या "बदल" आणि "आशा" या प्रचार भाषणांनी मंदी आणि दीर्घकाळ चाललेल्या युद्धाच्या पार्श्वभूमीवर संपूर्ण अमेरिकेचे लक्ष वेधले. मॅक्स वेबर यांच्या मते, 'करिष्माई अधिकार' त्या नेत्यामध्ये आढळतो ज्याचे मिशन आणि दृष्टिकोन अनुयायांमध्ये निष्ठा आणि आज्ञाधारकता निर्माण करतात. हा अधिकार त्या व्यक्तीच्या असामान्य गुणांवर आधारित असतो.

- i) 'करिष्माई अधिकार' आणि 'कायदेशीर-तर्काधारित अधिकार' यांमधील तीन फरक नमूद करा.
- ii) राजकीय सत्तेच्या वापरामध्ये 'वैधतेचे' महत्त्व काय आहे?
आधुनिक लोकशाहीत सत्ता वैध करण्याचे मुख्य साधन कोणते आहे?

(ड) ही राजकीय विचारधारा प्रबोधनाच्या युगात (युरोपमध्ये) एक प्रभावी शक्ती म्हणून उदयास आली. तिने स्थापन धर्म, सरंजामशाही, आणि निरंकुश राजेशाहीसारख्या पूर्वीच्या शासनाच्या मूलभूत संकल्पना नाकारल्या. या नवीन विचारसरणीने मुक्त आणि निष्पक्ष निवडणुका, खाजगी मालमत्ता, मुक्त प्रसारमाध्यमे, धर्मस्वातंत्र्य, आणि लेसे-फेअर अर्थव्यवस्था व मुक्त व्यापार यांचा पुरस्कार केला.

- i) वरील तथ्यांमध्ये कोणती राजकीय तत्त्वज्ञान प्रतिबिंबित होते?
या विचारधारेचा एक प्रमुख प्रवर्तक कोण?
या विचारधारेने राज्याच्या संस्थेकडे कसे पाहिले?
- ii) भारतीय राज्यघटनेतील या विचारसरणीचे प्रतिबिंब दाखविणाऱ्या दोन तरतुदी नमूद करा.

प्रश्न ४) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे द्या. (कोणतेही ३)

(३९ गुण)

अ. पारंपारिक उदात्तवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. मिल आणि बेंथम यांच्यामधील तुलनात्मक अभ्यास करा.

ब. राजकीय बंधन निर्माण होण्याची सामान्य कारणे कोणती आहेत? थॉमस हॉब्स यांची 'नैसर्गिक अवस्था' आणि राजकीय बंधनाविषयीची संकल्पना स्पष्ट करा.

क. 'सर्वोदया' म्हणजे काय? 'सर्वोदया'चे प्रमुख तत्त्व स्पष्ट करा.

ड. 'एलीट' म्हणजे कोण? मार्क्सवादी सत्तासिद्धांत आणि 'एलीट सिद्धांत' यांमधील फरक स्पष्ट करा.

विल्फ्रेडो पारेतो यांनी मांडलेल्या 'एलीट्सची परिभ्रमण' या सिद्धांतावर थोडक्यात टिपण लिहा.

इ. 'अधिकार' म्हणजे काय? सत्ता आणि अधिकार यांची तुलनात्मक मांडणी करा.

[Time: 2.30 Hrs]

[Marks:75]

N.B: 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

Q1 Answer the following in one or two sentences (any six)

(12marks)

- Social Dominance
- Criminology
- Types of Societies
- Pluralism
- Mediation
- Division of Labour
- Kinship
- Ideal and practical norm

Q2. Write Short notes on (any two)

(12marks)

- Scope of Sociology
- Classification of Group
- Theories of Social Stratification
- Society & Law

Q3 Situational Based Question (any two)

(12marks)

- Communalism is rearing its ugly head in our society and every society needs to maintain social order. Discuss.
 - Communalism and its causes.
 - Role of law and media as agencies of social control.
- Women in India are deprived of some of the fundamental human rights and this denial is justified often in the name of tradition. Discuss.
 - Gender as the basis of social Inequality.
 - Dowry and its Consequences.
- Food and agriculture is at the heart of our civilizations. Many religions and cultures celebrate various aspects of food and agriculture due to the importance in our continuity for an issue that goes to the heart of humanity, it also has its ugly side. Explain.
 - Population and feeding the world.
 - Causes of Hunger.

- d. Addiction to WhatsApp / Facebook and other Social network sites is leading to massive changes in relationships. Discuss.
- The negative effects
 - Suggest remedial measures.

Q4 Answer in Brief (any three)-

(39marks)

- 1) What is the purpose of Social Control? Elaborate on types of Social Control.
- 2) Discuss in detail the point of view taken about division of labour by Karl Max and Emile Durkheim?
- 3) Discuss features of Social Change and its theories.
- 4) Changes in Caste System in Modern India?
- 5) What is Social Conflict? Explain the need of Social Control in a multi-Cultural Country like India.

- ब) भारतातील महिलांना काही मुलभूत मानवी हक्कांपासून ठेवले जाते आणि हा नकार पंरपरेच्या नावाखाली अनेकदा न्याय्य ठरवला जातो. चर्चा करा.
- i) सामाजिक असमानतेचा आधार म्हणून लिंग.
- ii) हुंडा आणि त्याचे परिणाम
- क. अत्र आणि शेती हि आपल्या संस्कृतीच्या केंद्रस्थानी आहे. अनेक धर्म आणि संस्कृती अत्र आणि शेतीच्या विविध पैलूंचा उत्सव साजरा करतात कारण मानवतेच्या हृदयाशी संबंधित असलेल्या या मुद्यासाठी आपल्या सतत्यतेला महत्त्व आहे, परंतु त्याची एक कुरूप बाजू देखील आहे. स्पष्ट करा.
- i) लोकसंख्या आणि जगाचे पोषण
- ii) उपासमारीची कारणे
- ड) व्हाट्सअॅप फेसबुक आणि इतर सोशल नेटवर्क साइट्सचे व्यसन नातेसंबंधांमध्ये मोठ्या प्रमाणत बदल घडवून आत आहे. चर्चा करा.
- i) नकारात्मक परिणाम
- ii) उपाय सुचवा

प्र.४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

३९

- अ. सामाजिक नियंत्रणाचे उद्देश्य काय आहे? सामाजिक नियंत्रणाचा प्रकार सविस्तर सांगा.
- ब. कार्लमॅक्स आणि आयल यांनी श्रमविभाजनाबद्दल घेतलेल्या दृष्टीकोनाची सविस्तर चर्चा करा. डर्कहेम?
- क. सामाजिक बदलाची वैशिष्ट्ये आणि त्याच्या सिद्धांतांची चर्चा करा.
- ड. आधुनिक भारतातील जातिव्यवस्थेतील बदल?
- य. सानाजिक संघर्ष म्हणजे काय? भारतासारख्या बहुसांस्कृतिक आवश्यकता स्पष्ट करा.

Time-2:30 Hrs.

- Note: 1) All questions are compulsory
2) Figures to the right indicate marks.

Q. No. 1: Answer in Two Sentences (Any Six)

(12 Marks – 2 marks each)

1. What is Rule of Law?
2. What was the Charter Act of 1661?
3. Who established the Supreme Court at Calcutta and when?
4. What is the difference between Advocate and Senior Advocate?
5. What was the significance of the Regulating Act of 1773?
6. Explain the meaning of "Adalat System."
7. What was the function of the Sadar Diwani Adalat?
8. What change was introduced by the Indian High Courts Act, 1861?

Q. No. 2: Write Short Notes on Any Two

(12 Marks – 6 marks each)

1. Evolution of the Adalat System under Warren Hastings
2. Jurisdiction of Supreme Court of India
3. Professional Misconduct as per the Advocates Act, 1961
4. Position of Indian Practitioners during British time

Q. No. 3: Answer Any Two Situational-Based Questions

(12 Marks – 6 marks each)

1. Suppose you are a judge of the Mayor's Court at Madras in 1726. A dispute arises between two British merchants and an Indian trader. Which court has jurisdiction and why?
2. The government passes a law giving certain ministers immunity from criminal prosecution while in office. A citizen challenges this law before the High Court. How would you apply the principle of Rule of Law in deciding this case?
3. A judge of the High Court is transferred to another state after he delivers a judgment against the government. The judge claims that this transfer is political retaliation. How does the principle of judicial independence protect judges in such situations?
4. If you were part of the drafting committee for the Indian High Courts Act, 1861, what reforms would you recommend to ensure uniformity in justice?

Q. No. 4: Answer Any Three Questions in Detail

(39 Marks – 13 marks each)

1. Explain in detail all provisions that ensure separation of judiciary from executive.
2. Discuss features of the Advocates Act, 1961.
3. Discuss any two cases that reflect the conflicts between the Supreme Court of 1774 and the Governor-General in Council as far as jurisdiction is concerned.
4. Discuss the evolution of British judicial institutions in India from 1600 to 1861.
5. Explain in detail the Judicial Plan of Lord Cornwallis.

वेळ - २ तास ३० मिनिटे

एकूण गुण - ७५

- सूचना - १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. उजवीकडील अंकगुण दर्शवितात.

प्र. क्र. १: दोन वाक्यांत उत्तर द्या (कोणतेही सहा) (१२ गुण)

१. कायद्याचे राज्य म्हणजे काय?
२. सन १६६१ चा चार्टर अॅक्ट काय होता?
३. कलकत्त्याचे सर्वोच्च न्यायालय कोणी व केव्हा स्थापले?
४. वकील आणि वरिष्ठ वकील यांमध्ये काय फरक आहे?
५. १७७३ च्या रेग्युलेटिंग अॅक्टचे महत्त्व काय होते?
६. "अदालत पद्धती" म्हणजे काय?
७. सदर दिवाणी अदालतचे कार्य काय होते?
८. १८६१ च्या इंडियन हायकोर्ट अॅक्टने कोणता बदल घडवून आणला?

प्र. क्र. २: संक्षिप्त नोंदी लिहा (कोणतेही दोन) (१२ गुण)

१. वॉरेन हेस्टिंग्सांच्या काळातील अदालत पद्धतीचा विकास
२. भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयाचे अधिकारक्षेत्र
३. १९६१ च्या अधिवक्ता कायदानुसार व्यावसायिक गैरवर्तन
४. ब्रिटिश काळातील भारतीय वकिलांची स्थिती

प्र. क्र. ३: परिस्थितीवर आधारित प्रश्नांची उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) (१२ गुण)

१. समजा तुम्ही १७२६ मध्ये मद्रास येथील मेयर न्यायालयाचे न्यायाधीश आहात. दोन ब्रिटिश व्यापारी आणि एका भारतीय व्यापाऱ्यामध्ये वाद निर्माण झाला आहे. कोणत्या न्यायालयास अधिकार आहे आणि का?
२. सरकारने असा कायदा केला की काही मंत्री पदावर असताना फौजदारी खटल्यांपासून मुक्त राहतील. एका नागरिकाने हा कायदा उच्च न्यायालयात आव्हान दिला आहे. "कायद्याचे राज्य" या तत्त्वानुसार तुम्ही हा वाद कसा सोडवाल?
३. एका उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीशाने सरकारविरुद्ध निर्णय दिल्यानंतर त्याची बदली दुसऱ्या राज्यात करण्यात आली. न्यायाधीश म्हणतो की ही बदली राजकीय सूडभावनेतून झाली. न्यायपालिकेच्या स्वायत्ततेचे तत्त्व अशा परिस्थितीत कसे संरक्षण देते?
४. जर तुम्ही १८६१ च्या इंडियन हायकोर्ट अॅक्टच्या मसुदा समितीचे सदस्य असता, तर न्यायात एकरूपता राखण्यासाठी कोणते सुधार सुचवले असते?

प्र. क्र. ४: सविस्तर उत्तरे द्या (कोणतेही तीन) (३९ गुण)

१. न्यायपालिका आणि कार्यकारी विभाग यांच्यातील विभागणी सुनिश्चित करणाऱ्या तरतुदींचे सविस्तर स्पष्टीकरण द्या.
२. अधिवक्ता अधिनियम, १९६१ चे वैशिष्ट्ये चर्चा करा.
३. सर्वोच्च न्यायालय (१७७४) आणि गव्हर्नर जनरल कौन्सिल यांच्यातील अधिकारक्षेत्राशी संबंधित दोन प्रकरणे चर्चा करा.
४. १६०० ते १८६१ या काळातील ब्रिटिश न्यायसंस्थेचा भारतातील विकास स्पष्ट करा.
५. लॉर्ड कॉर्नवॉलिसच्या न्याययोजनेचे सविस्तर वर्णन करा.

Q2. Write short notes on any two of the following:

12

- i) Discuss the significance of the title 'A Jury of Her Peers'.
- ii) Write a short essay on Mycroft Holmes.
- iii) What impression have you formed of Georg's father?
- iv) Do you think "The case for the defense" is the short story? Write about 150 words giving reasons for your answer.

Q3. Write short paragraphs on any two of the following :

06

- i) Description of Our Society Today.
- ii) Laws Regarding Rape
- iii) The effects of illegal immigration.
- iv) Human Rights and Democracy.

Q3. B) Draft a report for college magazine on 'Cybersecurity Threats and Prevention Strategies for Businesses'

06

OR

Write a ~~Speech~~ ^{report} on 'The Prison system doesn't create better humans'.

Q 4. Answer any THREE of the following questions and illustrate your answer with reference to the text:

39

- i) In your opinion, does Hector Frome make a strong defence?
- ii) Comment on the Trial scene of St. Joan.
- iii) Comment on Elmer Rice's presentation of George Simon.
- iv) Explain Emma Watson an inspirational speaker for Youth.
- v) What is the significance of the title "The Judgement" in Franz Kafka's work.

Duration: 2.5 Hours

- Note: 1. Attempt all questions.
2. Figures to the right indicates full marks.

Q.1 Answer the following in one or two sentences. (Any Six) 12 Marks

- a. Define mediate inference.
- b. State the meaning of 'Anumana' with reference to Nyaya logic.
- c. Illustrate the rule of Conjunction.
- d. Identify and illustrate the rule of deductive proof:
"You practice martial art regularly. Therefore, either you practice martial art regularly or you play cricket on weekends."
- e. Mention any two impediments of good reasoning.
- f. Illustrate the fallacy of composition with an example.
- g. What is Mill's concept of positive condition with reference to causation?
- h. Define Pure hypothetical argument.

Q.2 Write short notes. (Any Two) 12 Marks

- a. Descriptive Hypothesis
- b. Kinds of dilemma
- c. Respondent Superior
- d. Emotively Neutral Language

Q.3 Answer the following. (Any Two) 12 Marks

- a. Test the validity of the following Categorical Syllogism. State the figure and give reason.
 - i. If every wealthy man is dishonest and no wealthy man is a philosopher, it follows that no dishonest man is a philosopher.
 - ii. Some industrialists are philanthropists. Since all philanthropists are kind-hearted and many industrialists are kind-hearted.
- b. Reduce indirectly: **BAROCO**
- c. Identify the non-formal fallacy, if any and give reason.
 - i. "Modern surgery is a miracle of science; therefore, man has progressed"
 - ii. "If we allow students having medical issue to appear for the additional examination, we must allow every absent student to appear for the additional examination."
 - iii. "The 'x' diet product was endorsed by Mr. Amitabh Bachchan. So, it will be beneficial."

- d. Evaluate the following statements and identify the formal fallacy, if any. Give reason.
 - i. If Panchtantra contains fables, then it is interesting to read. If it is interesting to read, then it must be recommended. Therefore, If Panchtantra contains fables, then must be recommended.
 - ii. If fallacies are unavoidable, they would be excusable. Fallacies are not unavoidable. Therefore, Fallacies would not be excusable.

Q.4 Answer the following. Question no. 4 (e) is compulsory and attempt any two from (a), (b), (c) and (d). **39 Marks**

- a. Illustrate and discuss the Third and Fourth figures of categorical syllogism.
- b. Define Hypothesis. Describe the conditions of good hypothesis.
- c. Analyse the concept of 'Popular notion of cause.'
- d. "The difficult issue is not whether the end can ever justify the means, but which mean is justified by which end." - Comment with reference to the Peter Singer's view on End and Means.
- e. Construct a complex constructive dilemma, rebut and refute it.
"If a man is in politics, he is corrupt, and if he is disinterested in politics, he is an undesirable citizen".

वेळ: २.३० तास

गुण: ७५

- सूचना 1. सर्व प्रश्नांची उत्तरे अनिवार्य आहेत.
2. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- प्रश्न १. खालील प्रश्नांची उत्तरे एका किंवा दोन वाक्यांत द्या. (कोणतेही ६) १२ गुण
- अ. व्यवहित अनुमानांची व्याख्या करा.
ब. न्याय तर्कशास्त्राच्या संदर्भात 'अनुमान' चा अर्थ सांगा.
क. संधि/ संयोगीकरणाचा नियम स्पष्ट करा.
ड. वैगमनिक पुराव्याचा नियम ओळखा आणि स्पष्ट करा.
"तुम्ही नियमितपणे मार्शल आर्टचा सराव करता. म्हणून, एकतर तुम्ही नियमितपणे मार्शल आर्टचा सराव करता किंवा आठवड्याच्या शेवटी क्रिकेट खेळता."
इ. चांगल्या तर्कातील कोणत्याही दोन अडथळ्यांचा उल्लेख करा.
फ. समूहभास हा तर्कदोष उदाहरणासह सांगा
ग. मिलची कारणासंबंधी भावात्मक उपाधि म्हणजे काय?
ह. केवळ सापेक्ष संविधानाची व्याख्या करा.
- प्रश्न २. टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) १२ गुण
- अ. वर्णनात्मक सिद्धांत कल्पना
ब. उभयपतीचे प्रकार
क. Respondent Superior
ड. भावनिकदृष्ट्या तटस्थ भाषा
- प्रश्न ३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही २) १२ गुण
- अ. खालील निरूपाधिक संवाक्याची वैधता तपासा. आकृती ओळखा. कारण द्या.
i. "जर प्रत्येक श्रीमंत माणूस अप्रामाणिक असेल आणि कोणताही श्रीमंत माणूस तत्त्वज्ञ नसेल, तर कोणताही अप्रामाणिक माणूस तत्त्वज्ञानी नसेल."
ii. "काही उद्योगपती परोपकारी असतात. कारण सर्व परोपकारी दयाळू असतात आणि बरेच उद्योगपती दयाळू असतात."
ब. परोक्ष आकारान्तर करा. BAROCO

- क. खालील विधानातील न-आकारिक तर्कदोष आढळ्यास ओळखा, आणि कारणे द्या.
- "आधुनिक शस्त्रक्रिया ही विज्ञानाचा चमत्कार आहे; म्हणूनच, मानवाने प्रगती केली आहे."
 - "जर आपण वैद्यकीय समस्या असलेल्या विद्यार्थ्यांना अतिरिक्त परीक्षेला बसण्याची परवानगी दिली तर आपण प्रत्येक अनुपस्थित विद्यार्थ्याला अतिरिक्त परीक्षेला बसण्याची परवानगी दिली पाहिजे."
 - " 'x' आहार उत्पादनाला श्री. अमिताभ बच्चन यांनी मान्यता दिली होती. म्हणून, ते फायदेशीर ठरेल."
- ड. खालील विधानांचे चिन्हांकन करून आकारिक तर्कदोष आढळ्यास ओळखा, आणि कारणे द्या.
- "पंचतंत्रात दंतकथा असतील तर ते वाचणे मनोरंजक आहे. जर ते वाचण्यास मनोरंजक असेल तर त्याची शिफारस करणे आवश्यक आहे. म्हणून, जर पंचतंत्रामध्ये दंतकथा असतील तर शिफारस करणे आवश्यक आहे."
 - "जर चुका टाळता येत नसतील तर त्या माफ करण्यायोग्य असतील, चुका टाळता येत नाहीत. म्हणून, चुका माफ करण्यायोग्य नसतील."

प्रश्न ४.

प्रश्न क्र. ४ (इ) अनिवार्य आहे. प्रश्न क्र. ४ (अ), (ब), (क) and (ड) पैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

३९ गुण

- केवळ संविधानाच्या तिसऱ्या आणि चौथ्या आकारांचे उदाहरणासह विश्लेषण करा.
- सिद्धांत कल्पनेची व्याख्या करा. चांगल्या सिद्धांत कल्पनेच्या अटींचे वर्णन करा.
- कार्यकारणाच्या व्यावहारिक कारणांच्या संकल्पनांचे विश्लेषण करा.
- "कठीण मुद्दा हा नाही की शेवट कधी साधनांना न्याय देऊ शकतो की नाही, तर कोणते साधन कोणत्या शेवटाला न्याय देते हा आहे." - पीटर सिंगरच्या शेवट आणि साधनांवरील दृष्टिकोनाचा संदर्भ घेऊन टिप्पणी द्या.
- जटिल विधायक उभयापत्तिची रचना करा, दोषाविष्करण करा आणि खंडन/ विखंडन करा. प्रतिक्षेपण करा.
"जर एखादा माणूस राजकारणात असेल तर तो भ्रष्ट आहे; आणि जर त्याला राजकारणात रस नसेल तर तो एक अवांछित नागरिक आहे."

Duration: Two Hours thirty minutes

Marks: 75

Q1. Answer the following questions in two sentences (any six)

12

- Who is called a Refugee?
- Explain the concept of Carbon Credit
- What is Balance of Power system?
- Why is OPEC formed?
- What is the significance of Treaty of Westphalia in International politics?
- What is a buffer state? Name any one buffer state.
- Explain the doctrine of Responsibility to Protect
- What is the primary function of IMF?
- Name any two difficulties in forming a world government
- Name any two regional organisations in which India is a member.

Q2. Write short notes on any two

12

- Diplomacy and its various forms
- Arbitration as a method of peaceful settlement of disputes
- Reasons for the rise of Violent Non State Actors
- Royal Dutch Shell as a case study

Q3. Answer any two

12

- In October 2024, the United Nations General Assembly voted overwhelmingly in favor of granting Palestine full UN membership, while the United States exercised its veto in the Security Council to block the resolution. Several countries have since unilaterally recognized Palestine as a sovereign state, while others continue to withhold recognition, citing ongoing conflict and security concerns.
 - What is a Veto Power? What are the implications of using a veto power?
 - What are the limitations of International Law?
- Country X and Country Y share a maritime boundary in the Indian Ocean. Recently, significant oil and gas reserves have been discovered in the disputed waters. Both countries claim ownership of the area, leading to diplomatic tension and naval patrols. While international arbitration has been suggested, both governments prefer to avoid third-party involvement and maintain control over the outcome. They agree to enter into direct negotiations under the principle of peaceful settlement of disputes.
 - What are the advantages of **negotiation** compared to other methods of peaceful dispute settlement?
 - What are the disadvantages of negotiation compared to other methods of peaceful dispute settlement?
- A leading multinational technology corporation, ABC Inc., controls over 70% of the global market in advanced AI-driven communication systems. Amid rising geopolitical rivalry, Country A accuses ABC Inc. of favoring Country B by providing it with exclusive access to its latest encryption technology, giving Country B an edge in both economic and military capabilities. Country A pressures ABC Inc. to comply with its sanctions on Country B, but the corporation resists, citing its global supply chains and financial interests.

1. How do multinational corporations (MNCs) act as non-state actors shaping global power politics?
 2. Explain what is NIEO
- d) World Health Organisation was established in the year 1948 with its headquarter in Geneva. It is the leading international organisation working in the health sector
1. What role did WHO play during Covid Pandemic
 2. Are the decision taken by WHO binding on nation States? Support your answer.

Q4. Answer any three

30

- a) What is National Power? explain the elements of national power.
- b) Explain the jurisdictions of the ICJ. What are the limitations on the effective functioning of ICJ?
- c) What are Violent Non State Actors? Analyse their role in International Relations with relevant examples.
- d) Write a note on arbitration as a peaceful settlement of dispute. What is the role of Good Office in settlement of disputes?
- e) Analyse the role of UNSC as global enforcement agency

कालावधी : दोन तास तीस मिनिटे

७५ गुण

प्र. १. खालील प्रश्नांची दोन वाक्यांत उत्तरे द्या (कोणतेही सहा)

१२ गुण

- निर्वासित (Refugee) कोणाला म्हणतात?
- कार्बन क्रेडिट या संकल्पनेचे स्पष्टीकरण द्या.
- "बॅलेन्स ऑफ पॉवर" प्रणाली म्हणजे काय?
- ओपेक (OPEC) का स्थापन झाले?
- आंतरराष्ट्रीय राजकारणात वेस्टफेलियाच्या तहाचे महत्त्व काय आहे?
- बफर स्टेट म्हणजे काय? कोणत्याही एका बफर स्टेटचे नाव द्या.
- "रेस्पॉन्सिबिलिटी टू प्रोटेक्ट" या तत्त्वज्ञानाचे स्पष्टीकरण द्या.
- आय.एम.एफ. (IMF) चे प्रमुख कार्य काय आहे?
- जागतिक सरकार स्थापन करताना येणाऱ्या दोन अडचणी लिहा.
- भारत कोणत्या दोन प्रादेशिक संघटनांचा सदस्य आहे, त्यांची नावे लिहा.

प्र. २. कोणत्याही दोन विषयांवर लघुनिबंध लिहा

१२ गुण

- राजनय (Diplomacy) आणि त्याचे विविध प्रकार
- विवादांचे शांततामय निवारण करण्याची पद्धत म्हणून लवाद (Arbitration)
- हिंसक बिगर-राज्य घटक (Violent Non-State Actors) वाढण्याची कारणे
- "रॉयल डच शेल" या प्रकरणाचा अभ्यास

प्र. ३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या

१२ गुण

- ऑक्टोबर २०२४ मध्ये, संयुक्त राष्ट्र महासभेने पॅलेस्टाईनला पूर्ण सदस्यत्व देण्याच्या बाजूने बहुमताने मतदान केले, परंतु अमेरिकेने सुरक्षा परिषदेत व्हेटो वापरून ठराव रोखला. त्यानंतर काही देशांनी पॅलेस्टाईनला स्वतंत्र राष्ट्र म्हणून मान्यता दिली, तर इतर देशांनी चालू संघर्ष आणि सुरक्षा कारणे देऊन मान्यता नाकारली.
 - व्हेटो पॉवर म्हणजे काय? व्हेटो पॉवर वापरण्याचे परिणाम काय?
 - आंतरराष्ट्रीय कायद्याच्या मर्यादा कोणत्या आहेत?
- देश X आणि देश Y यांची हद्द हिंद महासागरात मिळते. अलीकडे त्या वादग्रस्त पाण्याखाली तेल व गॅसचे मोठे साठे आढळले आहेत. दोन्ही देश या भागावर हक्क सांगत आहेत, ज्यामुळे तणाव व नौदल गस्त वाढल्या आहेत. आंतरराष्ट्रीय लवादाचा सल्ला देण्यात आला असला तरी, दोन्ही सरकारे तृतीय पक्षाचा सहभाग टाळून थेट चर्चेतून (Negotiation) प्रश्न सोडवण्यास तयार झाली आहेत.
 - विवादांच्या शांततामय निवारणाच्या इतर पद्धतींच्या तुलनेत चर्चेचे (Negotiation) फायदे

कोणते?

२) चर्चेचे तोटे कोणते?

c) आघाडीची बहुराष्ट्रीय तंत्रज्ञान कंपनी ABC Inc. ही प्रगत कृत्रिम बुद्धिमत्ता-आधारित संप्रेषण प्रणालींच्या जागतिक बाजारपेठेतील ७०% हिस्सा नियंत्रित करते. वाढत्या भूराजकीय स्पर्धेत, देश A ने या कंपनीवर देश B ला नवीन तंत्रज्ञानाचा विशेष प्रवेश देऊन त्याला आर्थिक व लष्करी फायदा मिळवून देत असल्याचा आरोप केला. देश A ने ABC Inc. वर देश B वर निर्बंध पाळण्याचा दबाव टाकला, परंतु कंपनीने आपल्या जागतिक पुरवठा साखळ्या आणि आर्थिक हितसंबंधांचे कारण देऊन नकार दिला.

१) बहुराष्ट्रीय कंपन्या (MNCs) जागतिक सत्ता-राजकारणावर परिणाम करणाऱ्या बिगर-राज्य घटक म्हणून कशा काम करतात?

२) NIEO म्हणजे काय, स्पष्ट करा.

d) जागतिक आरोग्य संघटना (WHO) ची स्थापना १९४८ साली जिनिव्हा येथे मुख्यालयसह झाली. ही संस्था आरोग्य क्षेत्रात कार्य करणारी प्रमुख आंतरराष्ट्रीय संघटना आहे.

१) कोविड महामारीदरम्यान WHO ने कोणती भूमिका बजावली?

२) WHO चे निर्णय सदस्य राष्ट्रांवर बंधनकारक असतात का? तुमचे उत्तर स्पष्ट करा.

प्र. ४. कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या

३९ गुण

a) राष्ट्रीय सामर्थ्य म्हणजे काय? राष्ट्रीय सामर्थ्याचे घटक स्पष्ट करा.

b) आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाची (ICJ) अधिकारक्षेत्रे स्पष्ट करा. ICJ च्या प्रभावी कार्यावर कोणत्या मर्यादा आहेत?

c) हिंसक बिगर-राज्य घटक म्हणजे काय? त्यांच्या आंतरराष्ट्रीय संबंधांवरील भूमिकेचे विश्लेषण योग्य उदाहरणांसह करा.

d) विवादांच्या शांततामय निवारणाची पद्धत म्हणून लवाद (Arbitration) यावर नोंद लिहा. विवाद निवारणामध्ये 'गुड ऑफिसेस'ची भूमिका काय आहे?

e) जागतिक अंमलबजावणी संस्था म्हणून संयुक्त राष्ट्र सुरक्षा परिषदेची (UNSC) भूमिकेचे विश्लेषण करा.

BA LLB
Sem III
Date-15/12/2025
R-2022-23

[Time:2.5 Hrs]

[Marks:75]

- N.B. 1. All questions are compulsory**
2. Figures to the right indicates full marks
3. Give case-laws/reasons wherever necessary

- Q1 Answer the following in One / Two sentences (Any Six) (12)**
- a) Define Strike under the Industrial Relations Code 2020.
 - b) What is Closure under the Industrial Relations Code 2020.
 - c) To whom the draft Standing Order has to be forwarded under the Industrial Relations Code 2020.
 - d) What is Industrial Dispute under the Industrial Relations Code 2020.
 - e) Two duties of the Industrial Tribunal under the Industrial Relations Code 2020
 - f) Who is a certifying officer under the Industrial Relations Code 2020
 - g) What are the immunities enjoyed by the registered Trade Unions?
 - h) Who fixes the minimum wage rate?

- Q2. Write short notes (Any Two) (12)**
- a) Industrial Tribunal under the Industrial Relations Code 2020
 - b) Immunities in trade disputes- Criminal & Civil
 - c) Preparation of draft standing orders by employer and procedure for certification.
 - d) Wages under the Wages Code 2020

- Q3. Answer any TWO of the following (12)**
- A. A Conciliation officer attempted to resolve a wage dispute but the employer refused to attend meetings:
- i) What are the statutory duties of the Conciliation Officer?
 - ii) What is the legal effect of failure of conciliation?
- B. Mr. Roghen has employed 600 workers in his industry.
- i. Do the provisions of standing order apply to him?
 - ii. If yes, state the procedure regarding the preparation of draft standing orders by Mr. Roghen.
- C. Lal Mohan is an employee of AZ industry. Lal Mohan was convicted for sexual harassment by the court.
- i) Is he eligible for receiving bonus?
 - ii) Explain the reason in detail.
- D. Mr. T declared a lock out in the industry. The workers of the industrial establishment protested the lock out as an illegal lock out.
- i Which authority under the Industrial Relations Code 2020 has the power to deal with such kind of industrial dispute?
 - ii Discuss the composition of such authority under the Industrial Relations Code 2020.

Q4. Attempt any Three of the following

(39)

- a) Analyse the concept of 'Industry' with the help of case laws
- b) International Labour Organisation (ILO)- Its influence in bringing changes in national legislations
- c) Explain the different mechanisms of dispute resolution under the Industrial Relations Code 2020
- d) State the components of minimum rate of wages. How the fixation of minimum rate of wages are done?
- e) Discuss in detail the provisions relating to payment of bonus under the Wages Code 2019

C. लाल मोहन हे AZ उद्योगातील कर्मचारी आहेत. न्यायालयाने लैंगिक छळाबद्दल (Sexual Harassment) त्यांना दोषी ठरविले आहे.

- i) अशा परिस्थितीत त्यांना बोनस मिळण्याचा अधिकार आहे का?
- ii) योग्य स्पष्टीकरण द्या.

D. श्री. T यांनी उद्योगात 'टाळेबंदी' (Lock-out) घोषित केली. उद्योगातील कामगारांनी ती बेकायदेशीर टाळेबंदी असल्याचे सांगून तिचा विरोध केला.

- i) औद्योगिक संबंध संहिता, 2020 अंतर्गत अशा प्रकारच्या औद्योगिक वादावर कोणते प्राधिकरण निर्णय घेऊ शकते?
- ii) त्या प्राधिकरणाची रचना औद्योगिक संबंध संहिता, 2020 नुसार स्पष्ट करा.

प्र.४. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा

a) 'उद्योग' (Industry) या संकल्पनेचे विश्लेषण — निवडक न्यायनिर्णयांच्या मदतीने

(३९)

b) आंतरराष्ट्रीय कामगार संघटना (ILO) — राष्ट्रीय कायद्यात झालेल्या सुधारणांवरील तिचा प्रभाव

c) औद्योगिक संबंध संहिता, 2020 अंतर्गत वाद निराकरणाच्या विविध यंत्रणांचे स्पष्टीकरण

d) किमान वेतन दराचे घटक सांगा. किमान वेतन दर निश्चित करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

e) वेतन संहिता, 2019 अंतर्गत बोनस देयकासंबंधीच्या तरतुदींचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा

8th LLB 3rd year
Sem - II
17th Nov 2025
Marks: 75 A-2022-23
Winter-2025
(12 Marks)

Time: 2½ Hours

Q.1. Answer in not more than two sentences (Any six):

- a. Define Proposal.
- b. When can a proposal be revoked?
- c. What is a counter offer? What is its effect?
- d. Name any two essentials of a valid tender of performance.
- e. What are Clayton's Rules of Appropriation of payments?
- f. What is Quantum Merit?
- g. What is an injunction?
- h. Against whom is a declaratory decree valid?

Q.2. Write Short notes on (Any two):

- a) Capacity to contract.
- b) Standard form contracts.
- c) Nominal, Vindictive and Special Damages.
- d) Recovery of possession of movable property.

Q.3. Solve Any Two (With reasons):

- a) Tinu agrees to pay Minu 500 rupees if Team A defeats Team B in a cricket match. However, if Team B were to win, Minu shall pay 500 rupees to Tinu, Team A wins but Tinu refuses to pay the money.
 - i. What is the remedy available to Minu?
 - ii. If both had handed over the money to Seema, to hand over the same to the winner, Is there any remedy if Seema refuses to give the money?
- b) Ali has applied for a job to ABC Bank. The bank agrees to recruit him provided Ali does not quit for two years and that if Ali were to quit before two years, he would have to pay to the bank a sum of rupees two lakhs.
 - i. Is that bank's condition tenable in law?
 - ii. If the bank were to apply a pre-condition to employing Ali that Ali could not join any bank in India for a period of 10 years after quitting ABC Bank would the pre-condition be valid?
- c) Chotu a minor has inherited some jewelry on the demise of his parents. Chotu does not have money to pay his school fees. Daya gives Chotu a loan to pay his school fees. However, Chotu refuses to pay back the money quoting minority.
 - i. Can Daya recover the money from Chotu?
 - ii. State what would be the position if Chotu does not have the jewelry or any other property?
- d) Vasu and Basu are neighbours. There is a narrow lane in between their houses through which they have to pass to enter their respective houses. Basu goes for a holiday for a month leaving the house in possession of his servant Ramu. On returning Ramu refuses

95777

Page 1 of 4

to vacate the house and does not allow Basu to enter. Basu is also shocked to see that Vasu while renovating his house is building a compound wall outside his house which reduces the width of the common lane.

- i. What is the remedy available for Basu against Ramu?
- ii. What is the remedy available for Basu against Vasu?

Q.4. Answer in Detail (Any three):

(39 marks)

- a) Explain briefly each of the factors which render consent in a contract 'not free'. What is the effect of consent not being free?
- b) 'Ex nudo pacto non oritor actio' Explain the legal maxim in detail along with its exceptions.
- c) What are the various modes of discharge of contract? Discuss each one briefly.
- d) Explain the provisions in the specific relief act regarding Specific performance of contracts.
- e) State the provisions in the specific relief act regarding rectification of instruments and rescission of contracts

वेळ: २½ तास

गुण: ७५

(मराठी रुपांतर)

प्र. १ एक किंवा दोन वाक्यात उत्तर द्या. (कोणत्याही ६)

(१२ गुण)

- प्रस्ताव म्हणजे काय.
- प्रस्ताव कधी रद्द केला जाऊ शकतो .
- प्रती प्रस्ताव म्हणजे काय? त्याचा काय परिणाम होतो?
- वैध परिपूर्णतेच्या कोणकोणत्या दोन आवश्यक अटी आहेत.
- क्लेटनचे देयके वाटप करण्याचे नियम काय आहेत? .
- क्वांटम मेरिट म्हणजे काय.
- बंदी म्हणजे काय?
- घोषणात्मक निर्णय कोणाच्या विरोधात वैध असतो.

प्र. २ संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही २)

(१२ गुण)

- करार करण्याची क्षमता.
- मानक स्वरूपातील करार.
- नाममात्र, प्रतिशोधात्मक आणि विशेष नुकसानभरपाई.
- चल मालमतेचा ताबा पुनर्प्राप्त करणे.

प्र. ३ परिस्थितीजन्य समस्यांची उत्तरे द्या (कोणत्याही २)

(१२ गुण)

- टिनु आणि मिनु यांच्यात असा करार झाला आहे की, क्रिकेट सामन्यात टीम A जर टीम B ला हरवली तर टिनु मिनु यांना ५०० रुपये देईल; आणि जर टीम B जिंकली तर मिनु टिनु यांना ५०० रुपये देईल. टीम A जिंकली मात्र टिनुने पैसे देण्यास नकार दिला .
 - मिनुला कोणता कायदेशीर उपाय उपलब्ध आहे ?
 - जर दोघांनीही पैसे सीमा यांच्याकडे ठेवले असतील, जे विजेत्या पक्षाला पैसे देण्यासाठी नियुक्त आहेत, आणि सीमा पैसे देण्यास नकार दिला, तर कोणता उपाय उपलब्ध राहील?
- अलीने ABC बँकेत नोकरीसाठी अर्ज केला आहे. बँकेने अली यांना रोजगार देण्यास सहमती दर्शविली आहे, परंतु अशी अट ठेवली आहे की अलीने दोन वर्षे नोकरी सोडू नये; आणि जर अलीने दोन वर्षांपूर्वी नोकरी सोडली तर त्याला बँकेला दोन लाख रुपये दंड म्हणून द्यावे लागतील.
 - बँकेची ही अट कायदेशीरदृष्ट्या मान्य करण्याजोगी आहे का?
 - जर बँकेने अशी पूर्वअट लावली की अली ABC बँक सोडल्यानंतर पुढील दहा वर्षे भारतातील कोणत्याही बँकेत नोकरी करू शकणार नाही, तर ही पूर्वअट कायदेशीरदृष्ट्या वैध ठरेल का?

95777

क) छोटू हा अल्पवयीन असून त्याने त्याच्या पालकांच्या निधनानंतर काही दागिने वारसा म्हणून मिळवले आहेत. छोटू कडे शाळेच्या फी भरायला पैसे नाहीत. दया ने छोटूला शाळेच्या फी भरण्यासाठी कर्ज दिले. मात्र, छोटू अल्पवयीन असल्याचा हवाला देत पैसे परत देण्यास नकार देतो.

- १). दया छोटू कडून पैसे परत मिळवू शकतो का?
- २). जर छोटू कडे दागिने किंवा इतर कोणतीही मालमत्ता नसेल तर काय स्थिती असेल ते सांगा.

ड) वासू आणि बासू शेजारी राहतात. त्यांच्या घरांदरम्यान एक अरुंद पायवाट आहे ज्याद्वारे ते आपापल्या घरात प्रवेश करतात. बासू एक महिन्यासाठी सुट्टीला गेला आणि त्याने घराचा ताबा त्याच्या नोकर रामूला दिला. परतल्यावर रामूने घर रिकामे करण्यास नकार दिला आणि बासूला घरात प्रवेश करण्यास मनाई केली. बासूला आश्चर्य वाटले की वासू आपल्या घराची दुरुस्ती करत असताना घराच्या बाहेर अशी भिंत उभारतोय ज्यामुळे सामान्य पायवाटेची रुंदी कमी झाली आहे..

- १). रामू विरोधात बासूला कोणता कायदेशीर उपाय उपलब्ध आहे.
- २). वासू विरोधात बासू कोणता कायदेशीर उपाय करू शकतो?

प्र. ४ खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे द्या (कोणतेही ३).

(३९ गुण)

- अ) करारातील संमती 'समती मुक्त' न मानण्याची कारणे कोणती आहेत? प्रत्येक कारणाचे संक्षिप्त स्पष्टीकरण द्या. समती मुक्त नसल्याचा काय काय कायदेशीर परिणाम होतो.
- ब) "एक्स न्युडम पाक्टो नोन ओरीटर अक्विशओ" या न्यायसूत्राचा अर्थ आणि त्याचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा. तसेच, या तत्त्वाचे मुख्य अपवाद कोणते आहेत ते नमूद करा..
- क) कराराचा निर्वहन होण्याचे विविध मार्ग कोणते आहेत? प्रत्येक मार्गाचे थोडक्यात वर्णन करा..
- ड) विशिष्ट दिलासा कायदानुसार कराराच्या विशिष्ट अंमलबजावणी बाबत असलेल्या तरतुदी काय आहेत, सविस्तर समजावा..
- इ) विशिष्ट दिलासा कायदानुसार 'साधनपत्रांची सुधारणा' आणि 'करार रद्द' यासंबंधी तरतुदी काय आहेत, तपशीलवार नमूद करा..
